

Inimõiguste ümarlaud

08.05.2014

Protokoll

Koht: MTÜ Lastekaitse Liit büroo (Endla 6-18)

Koosolekut juhib: Helika Saar (MTÜ Lastekaitse Liit)

Koosolekul osalesid: Helika Saar (MTÜ Lastekaitse Liit), Kari Käsper (Inimõiguste Keskus), Johannes Merila (Inimõiguste Keskus), Maarit Civolonskas (IOM), Krsitiina-Maria Ploom (IOM), Helle Lepik (MTÜ Eesti Omastehooldus), Helen Talalaev (Eesti LGBT Ühing), Liisa – Ly Pakosta (külalisena - Riigikogu, IRL), Aet Kukk (Inimõiguste Instituut), Kiira Nauts (MTÜ Lastekaitse Liit), Krista Mullenok (Eesti NATO Ühing)

Koosolekut protokollis: Kiira Nauts (MTÜ Lastekaitse Liit)

I. Päevakorra kinnitamine

II. **MTÜ Lastekaitse Liit tutvustus:** Lastekaitse Liit esindaja H.Saar tutvustab lühidalt MTÜ Lastekaitse Liit peamisi tegevusi (küsitlused, uuringud, konverentsid, suuremad projektid, lastelaagrite tegevused, klientide juriidiline nõustamine jne). Vaata: <http://www.lastekaitseliit.ee/organisatsioon/uuenduslikud-ettevotmised-aastate-loikes/> Lühidalt tagasiside LKL poolt esitatud Lastekaitseaduse arvamuse osas (lisatud) – positiivne tagasiside Sotsiaalministeeriumilt.

III. **Kooseluseaduse arutelu:** Inimõiguste Instituut kutsus omalt poolt arvamust avaldama Riigikogu liikme Liisa-Ly Pakosta (IRL): kes teeb ülevaate kooseluseaduse elenõust ja perekonnaseaduse eelnõust:

L.Pakosta sõnavõtt: olin ka töögrupis, mis valmistas seadust ette, kuid järgnevalt selgitan, miks ma sellele seadusele alla ei kirjutanud, on 3 punkti, mida tutvustan: (viitas tema poolt varasemalt avaldatud artiklitele)

- 1) Perekonnaseadus on põlvnemiskeskne (~96 ülalpidamiskohustus, mis on absoluutne)
- Aastal 2014 ei ela enam koos ainult põlvnemispidi ning peremudelid on mitmekesisunud ning tekib suur konflikt üldise seadusruumi ja laste õiguste vahel, sest niipea kui hakatakse reguleerima majanduslikke õigusi, eeldusi, et mõlemal on ülalpidamiskohustust lapse suhtes, siis osad täiskasvanud kes ei ole laste täiskasvanud vanemad, siis ülalpidamiskohustusi ei tule, siis üha rohkem saab õigusi;
- § 21 käsitleb ülalpidamiskohustusi laste suhtes, kooseluseaduses mittepõlvnemisest tulenevat ülalpidamiskohustust ei tule. Ülejäänud seadusandlusest sellist kohustust peale panna ei saa, kui ta ei ole lapsega põlvnemise kaudu seotud ehk siis tal ei ole kohustust last ülal pidada. Paljudel juhul tehakse seda vabatahtlikult, kuid osadel juhtudel see nii ei ole. Lapse hooldustoetuse maksmine - . kui me vaatame peremudeleid ja laste õigusi, siis tuleks kogu õigusvaldkond üle vaadata ja üle vaadata pärandiõiguse valdkonda, eriti olukorras, kus üks parijatest ei põlvne otseselt. Hetkel kas tuleks öelda, et kooseluseadus laste küsimusi ei käsitle. Perre kolinud täiskasvanul võib olla ülalpidamiskohustust teisest perest näiteks.

- 2) Lahutuste ja lapse õiguste teemal arutledes – suhtluskorra õigus. Hetkel on olemas see suhtluskorra nõue, praegune regulatsioon töötab. Nüüd, kui seadusesse antakse eraldi õigus registreeritud elukaaslasel, ja teine registreeritud täiskasvanu saab ka hooldusõiguse, siis hetkel tuleneb hooldusõigus otseselt LÕK'st. Hetkel ei ole meil tasuta lepitusmenetlust ja praktikas on hooldusõiguse vaidlustes vanemate konfliktid traumeerivad. Selle punkti võiks välja võtta. Siin tuleks mõelda, et mis on selle sätte eesmärk, et laps ei satu täiendavate kohtuasjadesse kestmesse – et kui kaks partnerit lähevad lahku või partnerid vahetuvad sageli, siis võivad need partnerid omakorda nõuda suhtluskorda, mis muudab asja keeruliseks. Hetkel asjaolu, et sa elad ühe vanemaga koos, siis ei ole alust mittevanemal suhtlusõiguse taotlemiseks.
- 3) Lapsendamise probleem – rahvastikuregistris on probleem - hetkel on seal ema ja isa, ei ole kahte ema või isa. PKS ei räägi lapsendajate osas, milline on nende sugu vms. Vaadates teiste riikide praktikat, siis ametnikud võivad otsustada lapsendamist väga erinevalt, pidades silmas, et see õigus tegelikult hetkel on, probleem on vaid rahvastikuregistris. Hetkel on rahvaloenduse kohaselt Eestis 24 paari, kes on kinnitanud, et elavad samasoolise elukaaslasega. Gei perekonnad saavad ka täna lapsendada PKS kohaselt.
- 4) Teine eelnõu – perekonnaseaduse muutmise seadus – kui see peaks saama toetust, siis peab sellele järgnema ka pärisemisõiguse ümberkirjutamine. Hetkel kooseluseadus kopeerib abielu sõlmimist + pärand ja varasuhted. Põhimõtteliselt on mõlemal juhul suur risk, et kui sureb bioloogiline vanem, siis vara pärib mittebioloogiline vanem ning lapse olukord oluliselt halveneb, sest sellel isikul ei ole ülalpidamiskohustust.

Helen: kuidas on seaduses defineeritud faktilist abikaasat ?

Pakosta: ei defineeri hetkel ükski seadus

Helen: kas seadus näeb hetkel samasooliste paare ka perekonnana?

Helika: Sugu ei tohiks olla perekonnaks olemise takistuseks.

Kari: par 79 sekunda räägib lapse hooldamisest ja kuna hetkel PKS lähtub põlvnemisest, siis siin on juttu faktiliselt koos elavatest inimestest.

Helika: seadusandlus peab õiguskeele selguse mõttes olema üheselt mõistetav, ning kui hetkel see on kaheti mõistetav, siis tuleb sellega edasi tööd teha.

Pakosta: kooseluseadust ei ole võimalik vastu võtta nii, sest see vajab ka 20 teise seaduse muutmist. Kolleegid räägivad, et tervikuna riigikogus ei olnud hea algatada.

Pakosta: mina isiklikult olen korduvalt öelnud, et mul pole probleeme, et kes iganes soovib koos elada – palun registreerige, aga IRL erakonnana ei toeta sooneutraalset abielu. Kui vaadata seadusruumi, siis kõige lihtsam oleks muuta PKS par 1. Tuleks keskenduda vara jaotamise küsimuses pigem inimõiguste aspektile ja lapse õigustele.

Helen: kooseluseaduse üks mõte on panna lapse õigused esiplaanile. Meie oleme omalt poolt teinud ettepaneku, et muudetakse sõnastust, et oleks selge, et kahel täiskasvanul oleks perekonna ees kohustus last ülal pidada. Lapsendamise küsimusi puudutades, siis täna on perekonnad, kus kaks naist on kunstliku viljastamise teel saanud lapse, kus üks on bioloogiline vanem ja teine – õigusteta ega kohustusteta, mistõttu on täna kooseluseadus ainus juriidiline lahendus, et kaitsta seda last.

Pakosta: eelnõus on selgelt öeldud, et kui üks bioloogiline vanem sureb, siis kohus saab otsustada. Kui lapsel on üks bioloogiline vanem, siis bioloogilise lapse vanemalt on vaja nõusolekut. Kui ühel lapsel ei ole ühtegi elusat last, siis seaduse alusel on ... aga pers ei tee ühtegi soopõhist erisust. Kuid jah rahvastikuregistrisse ei ole võimalik sooneutraalselt kirja panna.

Helen: vastupidi, kui seadus kehtiks, siis saaks need inimesed oma last adopteerida.

Helika: meie igapäevaselt puutume kokku muredega kooselava vanema ülalpidamiskohustuse osas. Lapse vanemad on tema ülalpidajad. Bioloogiliste vanemate vastutust ei saa kindlasti vähendada. Teine probleem on suhtluskorras – last võetakse omandina ning teisele vanemale ei lubata kohtuda.

Helen: suhtluskorra laiendamine kolmandatele isikutele on selleks, et lapsel turvavõrgustikku suurendada.

Kari: meie oleme teinud omalt poolt kooseluseaduse osas oma arvamuse, LGBT on teinud, LKL on avaldanud artikli.

Helika: 2012 Justiitsministeerium tegeles sellega jõuliselt ja siis Loone Ots esitas ka artikli sellel teemal, mis kajastab LKL seisukohti (<http://arvamus.postimees.ee/963584/loone-ots-samasoopered-ja-adoptiivlapsed>) Eraldi LKL arvamust veel ei ole. Meie jaoks on oluline, et võetaks arvasse lapse primaarid huve, ning igakülgseks oleks lapse õigused tagatud.

Kari: Õiguskomisjonil on oluline ametlik arvamus.

Helen: oleks oluline, et laste õiguste seisukohalt tuleks arvamus, ka siis kui tuleks kriitikat, aga oluline on LKL arvamus.

IOM ei ole ka arvamust avaldanud. – vastavalt oma organisatsiooni korrale ei saa me arvamust avaldada, sest nn suur IOM ei ole arvamust avaldanud.

Omastehooldus ei ole selle teemaga tegelenud. Ebavõrdne kohtlemine ülalpidamisega, et riik võtab osaliselt kohustust täitnud ja ebavõrdne kohtlemine.

Aet Kukk (Inimõiguste Instituut): Eriku (Erik Salumäe) sõnadega ütlen, et me pakkusime, et Liisa tuleks ja tutvustaks, et seadustes on probleeme palju. Meie jaoks on oluline, et laste õigused oleks kõik kaetud ja seadused oleksid omavahel seotud. Meie sekkusime, et võiks tulla keegi, kes seaduseelnõuga on tuttav.

Helen – õiguskomisjon ootab arvamusi sellel teemal. Kindlasti saab eelnõule teha parandusi, et see muudaks eelnõud paremaks, ehk oleks ka mõlemat eelnõu vaja.

IV. Inimõiguste aruanne 2013

Kari: Tegime pressikonverentsi, kus tutvustasime Inimõiguste aruannet 2013 (<http://humanrights.ee/inimoiguste-aruanne-2/inimoigused-eestis-2013/>). Inglis- ja venekeelsed versioonid pannakse ülesse mai lõpus. Kui on leitud mõnes peatükis ebatäpsusi vms, siis ootame tähelepanekuid. Kui kiiresti saata, siis on võimalik need parandused sisse viia ka inglise - ja venekeelsetesse versioonidesse. Inglise keelne versioon tuleb ka trükiversioonis. Kavatsime ka järgmisel aastal kindlasti aruande teha. Alustame koostamist tavaliselt sügisel. Peame vajalikuks välja anda seda igal aastal, sest nii on praktiline ja vajalik. Me võime teemade ja rõhuasetustega mängida kui vaja ja tuua sisse uusi aspekte.

Johannes: meil esmaspäeval oli suur pressikonverents. Teised organisatsioonid saaksid vaadata enda valdkonda puudutavad peatükid ja oma kanalites levitada jne. Eestikeelne versioon raamatuna ei tule.

Krista: samas, õpetajad hakkavad e-lahenduste peale üle minema, mis on siis hea. Eesti NATO lugu tutvustada, siis meie kavatseme ka teha elektroonilises vormis tutvustuse.

Kari: panime üles ka eelmised versioonid, et saaks tekstis edasi klikkida.

Krista: lühike tutvustus organisatsioonist. Eesti NATO ühing on loodud 2001. a – kodanikuühendus – liidab 156 liiget, alguses oli eesmärgiks tutvustada NATO't, siis jätkasime tegelemist erinevate noorte harimisprojektidega, propageerime riigikaitse liikumist + rahvusvahelised konverentsid jne, NATO sünnipäeva tähistamine, avalikud üritused, NATO mängu konkurss, üle-euroopaline konverents + raamatu tuur, kus jagasime umbes 500 raamatut. Lisaks sellele oli ka keskkooli õpilastele NATO simulatsioon, kus joatasime 28 erinevatesse esindajatesse ja arutasime teemasid. Oleme aktiivsed arenguabi koostööprojektides – meie sihtgrupiks on noored, püüame neid harida kodanikuühiskonna seisukohast. Korraldame Holokausti konverentse koos HTM'ga. Suvel on tulemas võrdse kohtlemise teemaline suvekool. Meie rahastajad on Eesti erinevad ministriumid + NATO peakontor. Ühingu on 4 projektijuhti, vabatahtlikke kuni 20 + praktikandid. Oleme selle poolt, et noori peab toetama ja samal ajal ka anda proovida kätt projektides. Keskkoolinoortele oleme korraldanud eesti ja vene koolidele oleme teinud riigikaitseteemalisi üritusi – vene noored on ka prioriteediks. Soovitan kõikidel külastada Viljandi Gümnaasiumi – suurepärase keskkond lastele, väga kaasaegne. Lastega oleme seotud ka nii, et kuna olen Euroopa Parlamendi kandidaat, siis ma liitusin esimesena laste õiguste manifestiga, sest hetkel komisjon ei tegele laste õiguste küsimustega.

V teema: Puuetega Inimeste Õiguste Komitee

Kari: uus riikliku järelvalve mehhanism: hetkel on neid kolm – ÕK, SVÕ volinik ja Andmekaitse inspeksioon. Nüüd, kui 2012 puuetega inimeste konventsiooni ratifitseerimine toimus, on vaja luua järelvalvemehhanism. SM nägi Puuetega Inimeste Kojas seda mehhanismi. Koos PRAXIS' ga oleme viimased kolm kuud välja töötanud mudeli, mis on esialgne komitee, mis hetkel veel ei oma õiguslikku alust, aga loogika on, et see on inimõigustepõhine – oluline on puuetega inimeste endi esinemine, rohkem kui pool osalejatest peavad ise olema puudega inimesed ja selle ülesanne on saada pädevust - märgukirjade, kaebuste jms pädevust, ka aastaaruannete esitamine jne. Komiteele on antud väga vähe ressursse ja komitee liikmed on pigem vabatahtlikud.

VI teema: Riiklikud aruanded

Riik on liitunud konventsioonidega ning sellega kaasnevad kohustused. Eesti ratifitseeris Lapse õiguste konventsiooni 1991 aastal, kuid riik on esitanud LÕK'i raporti vaid ühel korral, samas oleks pidanud vahepeal veel 2 tükki esitama. MTÜ-de poolt on võimalik esitada variraport, LKL esitas 2003 aastal varirapordi, kaasates kõiki osapooli. Varirapordi mõte on juhtida tähelepanu kitsaskohtadele.

Kari: meie oleme ka rahvusvahelisi aruandeid kommenteerinud jne, on olnud hea tava, et välisministeerium edastab need kommenteerimiseks. Riik oma aruannes üritab oma olukorda ilustada ja nad ei pane hea meelega negatiivseid teemasid – kõik mis puudutab kodakondsuslikke küsimusi jne. Variraportite teemat tasuks siin ümarlual aeg-ajalt taas läbi käia, et kõik saaksid uudiseid.

VII: Lapse õiguste õppemoodul

Kiira Nauts teeb ülevaate Tartu Ülikoolis loodud lapse õiguste õppemoodulist. MTÜ Lastekaitse Liit projekti „Lapse hääl!“ raames loodi TÜ's esmakordselt Eestis lapse õigustele suunatud õppemoodul.

Projekti rahastab AEF ning Sotsiaalministeerium. Moodul annab kokku 24 EAP ning koosneb teoreetilistest ja praktilistest ainetest + kohustuslik praktika (sh praktika MTÜ'des). Õppemooduli kahte ainet rahastatakse „Lapse hääl!“ projekti raames. Tudengid on mooduli üle väga rõõmsad ja näevad väga suurt vajadust. Järgmise aasta plaan on muretseda moodulile püsiv rahastus, kuid see eeldab ka poliitilist taht.

Aet: Kompass tuli välja, asi oli Brüsseli taga, aga kompass on tõlgitud ja hetkel toimetatud. Kompass on valmis augustis, – inimõigustesõbralik kooli võrgustikus toimuvad tutvustamised.

NATO ühing võtab järgmise kohtumise enda peale – sügisel, septembris.